

सन १९५६ चा मुंबई अधिनियम क्रमांक ४९

महाराष्ट्र विधानमंडळ सदस्यांचे वेतन व भत्ते अधिनियम, १९५६

१. संक्षिप्त नाव व प्रारंभ.—(१) या अधिनियमास महाराष्ट्र विधानमंडळ सदस्यांचे वेतन व भत्ते अधिनियम, १९५६ असे म्हणता येईल.

(२) तो १ नोव्हेंबर १९५६ रोजी अंमलात आला असल्याचे मानले जाईल.

२. व्याख्या.—विषयात किंवा संदर्भात काहीही प्रतिकूल नसेल तर, या अधिनियमात,—

(अ) " विधानसभा " म्हणजे महाराष्ट्र विधानसभा;

(ब) " सभापती " म्हणजे विधानपरिषदेचा सभापती;

(क) " समिती " म्हणजे, यथास्थिती, विधानसभेची किंवा विधानपरिषदेची समिती किंवा या दोहोंची संयुक्त समिती;

(ड) " विधानपरिषद " म्हणजे महाराष्ट्र विधानपरिषद;

(ई) " सदस्य " म्हणजे यथास्थिती, विधानसभेचा किंवा विधानपरिषदेचा सदस्य;

(फ) " मंत्री ", " राज्यमंत्री " आणि " उपमंत्री " म्हणजे महाराष्ट्र सरकारचे अनुक्रमे मंत्री, राज्यमंत्री आणि " उपमंत्री " आणि " मंत्री " यांमध्ये मुख्यमंत्री आणि उप मुख्य मंत्री यांचा समावेश होतो;

(फफ) " नवीन सदस्य " म्हणजे जो सदस्य मुंबई विधानमंडळ सदस्यांचे वेतन व भत्ते (सुधारणा) अधिनियम, १९६९ च्या प्रारंभानंतर विधानसभेवर किंवा विधानपरिषदेवर निवडून आलेला किंवा नामनिर्देशित केलेला असा सदस्य, आणि यामध्ये पुनः निवडून आलेल्या किंवा पुनः नामनिर्देशित केलेल्या सदस्यांचा समावेश होतो;

(ग) " संसद सचिव " म्हणजे मंत्र्यांचा संसद सचिव;

(ह) " अध्यक्ष " म्हणजे विधानसभेचा अध्यक्ष;

(आय) " पदावधी " याचा अर्थ—

(अ) नवीन सदस्याच्या बाबतीत असा सदस्य यथास्थिती विधानसभेत किंवा विधानपरिषदेत आपले पदग्रहण करील त्या तारखेपासून (किंवा पद रिकामे झाल्याची तारीख किंवा तो

निवडून आल्याच्या किंवा त्याच्या नामनिर्देशनाच्या अधिसूचनेची तारीख यांपैकी जी नंतरची असेल त्या तारखेपासून पंधरा दिवसांच्या आत तो वर सांगितल्याप्रमाणे पदग्रहण करण्याची शक्यता नसेल तर राज्य सरकार याबाबत आदेशाद्वारे विनिर्दिष्ट कृशील अशा आधीच्या अन्य तारखेपासून) सुरु होणारा; आणि ज्या तारखेस त्याचे पद रिकामे होईल त्या तारखेस संपणारा कालावधी;

(ब) अन्य कोणत्याही सदस्यांच्या बाबतीत, मुंबई विधानमंडळ सदस्यांचे वेतन व भत्ते (दुरुस्ती) अधिनियम, १९६९ च्या प्रारंभापूर्वी कोणत्याही तारखेपासून सुरु होणारा आणि ज्या तारखेस त्याचे पद रिकामे होईल त्या तारखेस संपणारा कालावधी असा होतो.

३. सदस्यांना द्यावयाचे वेतन व एकत्रित भत्ते.—(१) प्रत्येक सदस्यास त्याच्या संपूर्ण पदावधीमध्ये दरमहा रुपये २,००० या दराने वेतन देण्यात येईल.

(२) प्रत्येक सदस्यास त्याच्या संपूर्ण पदावधीमध्ये या अधिनियमाच्या उपबंधाद्वारे किंवा उपबंधान्वये विनिर्देशपूर्वक तरतूद न करण्यात आलेल्या सर्व बाबींसाठी एकत्रित भत्ता म्हणून रुपये १,५०० इतकी रक्कम देण्यात येईल.

४. सदस्यांना द्यावयाचा दैनिक भत्ता.—कलम ८ अन्वये याबाबत करण्यात येतील अशा नियमांच्या किंवा देण्यात येतील अशा आदेशांच्या अधीन राहून प्रत्येक सदस्यास ज्या ठिकाणी विधानसभेचे किंवा विधानपरिषदेचे अधिवेशन किंवा समितीची बैठक भरवण्यात येईल त्या ठिकाणी विधानसभेच्या किंवा विधानपरिषदेच्या अधिवेशनात किंवा यथास्थिती समितीच्या बैठकीस उपस्थित राहण्याच्या प्रयोजनासाठी निवासाच्या कालावधीतील प्रत्येक दिवसासाठी किंवा ज्या ठिकाणी समितीचा अध्यक्ष म्हणून सदस्याच्या कर्तव्याशी संबंधित असलेले कोणतेही कामकाज चालवण्यात येत असेल किंवा संदस्य या नात्याने त्याच्या कर्तव्याशी संबंधित असलेले अन्य कोणतेही कामकाज चालवण्यात येत असेल अशा कोणत्याही ठिकाणी निवासाच्या कालावधीतील प्रत्येक दिवसासाठी रुपये ४०० या दराने दैनिक भत्ता देण्यात येईल :

परंतु, एखादा सदस्य ज्या ठिकाणी असे अधिवेशन किंवा बैठक भरवण्यात आली असेल किंवा ज्या ठिकाणी असे कामकाज चालवण्यात येत असेल अशा ठिकाणी सामान्यपणे रहात असेल किंवा कामकाज चालवत असेल तर अशा सदस्याच्या बाबतीत, पूर्वाक्त नियमांच्या किंवा आदेशांच्या अधीन, अशा सदस्यास, ज्या दिवशी तो अशा अधिवेशनास किंवा बैठकीस उपस्थित राहिल किंवा असे कामकाज चालविले अशा प्रत्येक दिवसासाठी रुपये ४०० या दराने दैनिक भत्ता देण्यात येईल; परंतु लागोपाठच्या दोन बैठकांमधील किंवा ज्या दिवशी असे कामकाज चालवण्यात आले असेल अशा दिवसांमधील तीन दिवसांपेक्षा अधिक नसेल इतक्या दिवसांचा खंड हा, जो सदस्य अशा खंडात अधिवेशनाचे किंवा बैठकीचे ठिकाणी किंवा असे कामकाज चालवण्याचे ठिकाण सोडत नसेल अशा सदस्यासाठी उपस्थितीचे किंवा असे कामकाज चालवण्याचे दिवस असल्याचे मानले जाईल.

स्पष्टीकरण.--या कलमाच्या व कलम ५ च्या प्रयोजनांसाठी सभापतींच्या किंवा यथास्थिति अध्यक्षांच्या मान्यतेनुसार, कोणत्याही ठिकाणी, संसदीय प्रथा व कार्यपद्धती यासंबंधीच्या कोणत्याही उजळणी पाठ्यक्रमात भाग घेण्यासाठी किंवा कोणतेही चर्चा सत्र, परिषद किंवा कोणत्याही संसदीय कामकाजाशी संबंधित असलेल्या बाबींसंबंधातील कोणत्याही संसदीय संघटनेच्या विद्यापीठाच्या किंवा इतर मान्यताप्राप्त संस्थेच्या कोणत्याही सभेस उपस्थित राहण्यासाठी सदस्याची कोणत्याही ठिकाणी उपस्थिती ही, सदस्य या नात्याने त्यांच्या कर्तव्यांशी संबंधित असलेले कामकाज चालविण्यासाठी त्या ठिकाणी असलेली त्याची उपस्थिती असल्याचे मानण्यात येईल.

५. (१) **सदस्यांना यावयाचा प्रवास भत्ता.**—प्रत्येक सदस्यास, ज्या ठिकाणी विधानसभेचे किंवा विधानपरिषदेचे अधिवेशन किंवा समितीची बैठक भरवण्यात येईल त्या ठिकाणी विधानसभेच्या किंवा विधानपरिषदेच्या अधिवेशनात किंवा समितीच्या बैठकीस उपस्थित राहण्याच्या प्रयोजनासाठी किंवा समितीचा अध्यक्ष म्हणून त्याच्या कर्तव्याशी संबंधित असलेले कोणतेही कामकाज चालवण्याच्या किंवा सदस्य म्हणून त्याच्या कर्तव्याशी संबंधित असलेल्या कोणत्याही अन्य कामकाजाकडे लक्ष देण्याच्या प्रयोजनासाठी, ज्या ठिकाणी असे कामकाज चालवण्यात यावयाचे असेल अशा ठिकाणापर्यंत केलेल्या प्रवासासाठी आणि अशा ठिकाणापासून परतीच्या प्रवासासाठी—

(एक) त्या सदस्याने प्रत्यक्षात कोणत्याही वर्गाने प्रवास केला तरी, रेल्वेच्या किंवा आगबोटीच्या पहिल्या वर्गाच्या प्रवासभाड्याच्या दीडपट या दराने, आणि

(दोन) रेल्वेने किंवा आगबोटीने केलेल्या प्रवासाशिवाय आणखी सडकने, समुद्रातून किंवा नदीतून केलेल्या प्रवासासाठी दर मैलास तशाच रीतीने विहित करण्यात येईल अशा दराने प्रवास भत्ता देण्यात येईल :

परंतु एखादा सदस्य, असे अधिवेशन किंवा सभा ज्या ठिकाणी भरविण्यात आली असेल त्या ठिकाणी किंवा सदस्य म्हणून जी कर्तव्ये असतात त्यांच्याशी संबंधित काम जेथे चालते त्या ठिकाणी सामान्यतः राहत असेल किंवा कामधंदा करीत असेल तर, अशा सदस्यांस, त्याच्या निवासस्थानापासून किंवा कामधंद्याच्या जागेपासून जेथे अधिवेशन भरले आहे अशा ठिकाणापर्यंत व परत, किंवा सदस्य या नात्याने त्याची जी कर्तव्ये असतील त्यांच्याशी संबंधित काम जेथे चालू असेल अशा ठिकाणापर्यंत व परत, याप्रमाणे त्याने केलेल्या प्रवासाकरिता पाच रुपये प्रति किलोमीटर या दराने प्रवास भत्ता मिळण्यास हक्कदार असेल :

परंतु, आणखी असे की, एखादा सदस्य महाराष्ट्र राज्याबाहेरील कोणत्याही ठिकाणी सामान्यपणे राहत असेल किंवा कामकाज चालवत असेल तर या कलमान्वये अशा सदस्यास, त्याने राज्याच्या सीमांच्या आत केलेल्या प्रवासाच्या भागासाठीच प्रवास भत्ता मिळण्याचा हक्क असेल :

परंतु, आणखी असे की, एखादा सदस्य कलम ५-अक अन्वये तरतूद केलेल्या सोयीनुसार रेल्वेने आणि आगबोटीने प्रवास करील किंवा कलम ५-अ अन्वये दिनामूल्या पासावर प्रवास करील तेव्हा, असा प्रवास रेल्वेने केला आहे असे समजून अशा सदस्यास केलेल्या प्रवासाच्या अंतरासाठी पहिल्या वर्गाच्या एका भाड्याच्या रकमेइतका प्रवास भत्ता मिळण्याचा हक्क असेल :

परंतु, आणखी असे की, ज्यावेळी एखादा सदस्य रेल्वेने प्रत्यक्षात वातानुकूलित टू-टियरने किंवा थ्री-टियरने प्रवास करील त्यावेळी जर असा प्रवास या कलमामध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या कोणत्याही प्रयोजनाकरिता किंवा यथास्थिती, कलम ५-अक अन्वये तरतूद केलेल्या सुविधांच्या अनुसार असेल तर त्या सदस्यास वातानुकूलित टू-टियरच्या भाड्याच्या दीडपट एवढी किंवा यथास्थिती अशा एका भाड्याएवढी रक्कम प्रवास भत्ता म्हणून मिळण्याचा हक्क असेल.

(१-अ) पोट-कलम (१) मध्ये काहीही अंतर्भूत केलेले असले तरी, कोणत्याही सदस्यास वर्षाच्या संपूर्ण कालावधीमध्ये, त्याच्या निवासस्थानापासून जवळ असलेल्या विमानतळापासून राज्यातील कोणत्याही शहरापर्यंत किंवा नगरापर्यंत किंवा कोणत्याही शहरापासून किंवा नगरापासून त्याच्या राहण्याच्या ठिकाणापासून सर्वात जवळच्या विमानतळापर्यंत, एकूण बारा वेळा एकेरी व त्याच्या राहण्याच्या ठिकाणापासून सर्वात जवळच्या विमानतळापासून दिल्लीपर्यंत किंवा दिल्लीपासून त्याच्या राहण्याच्या ठिकाणापासून सर्वात जवळच्या विमानतळापर्यंत एकूण चार वेळा एकेरी विमानाने प्रवास करता येईल.

(२) कलम ४ मध्ये किंवा या कलमामध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, विधानसभेच्या किंवा विधानपरिषदेच्या कोणत्याही अधिवेशनाच्या मुदतीत जर सदस्य, अधिवेशन ज्या ठिकाणी भरविण्यात आले असेल त्या ठिकाणापासून तो समान्यतः ज्या ठिकाणी राहात असेल किंवा व्यवसाय करित असेल त्या ठिकाणापर्यंतचा आणि तेथून परतीचा असा प्रवास करील तर त्यास त्याच्या विकल्पानुसार, एकतर अशा प्रवासाच्या मुदतीसाठी दैनिक भत्ता किंवा प्रवास भत्ता घेण्याचा हक्क असेल.

५अअ. समितीचा समिती प्रमुख किंवा सदस्य भारताच्या कोणत्याही भागात कामाच्या संबंधात दौऱ्यावर असताना त्यास द्यावयाचे भत्ते.—समितीच्या प्रमुखास किंवा सदस्यांस, असा समिती प्रमुख किंवा सदस्य म्हणून आपली कर्तव्ये पार पाडण्यासाठी केलेल्या दौऱ्याच्या ओघात त्यांनी भारताच्या कोणत्याही भागात केलेल्या प्रवासाच्या बाबतीत, कलम ४ व ५ मध्ये तरतूद केलेल्या दरानी दैनिक भत्ता व प्रवास भत्ता देण्यात येईल.

५अब. समितीच्या प्रमुखास वातानुकूलित डब्यातून रेल्वेने किंवा विमानाने प्रवास करण्याचा हक्क असेल.—कलम ५ व ५अअ मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, कोणत्याही सदस्यास कोणत्याही समितीचा प्रमुख म्हणून त्यांच्या कर्तव्याशी संबंधित असलेले कोणतेही कामकाज चालवण्याच्या प्रयोजनासाठी त्या कलमामध्ये निर्दिष्ट केलेला प्रवास वातानुकूलित डब्यातून रेल्वेने किंवा विमानाने

करता येईल, किंवा पार पाडता येईल, आणि अशा बाबतीत त्यास अशा प्रत्येक प्रवासासाठी वातानुकूलित मार्गाच्या भाड्याच्या सव्वापट रकमेइतका किंवा यथास्थिती विमानाच्या भाड्याइतका प्रवास भत्ता मिळण्याचा हक्क असेल.

५अक. (१) आगगाडीने आणि बोटीने मोफत प्रवास.—प्रत्येक सदस्यास त्याबाबत नियमाद्वारे किंवा आदेशांद्वारे विहित करण्यात येईल अशा रीतीने व अशा शर्तीच्या अधीन, ज्यामुळे त्यास भारताच्या कोणत्याही भागात कोणत्याही रेल्वेने पहिल्या वर्गाने किंवा यथास्थिती वातानुकूलित टू-टियरने किंवा श्री-टियरने किंवा महाराष्ट्राच्या कोणत्याही भागात आगबोटीने प्रवास करण्याचा हक्क मिळेल, अशा सोयी पुरविण्यात येतील :

परंतु, सदस्यास, एकतर एकट्याने किंवा आपल्या पत्नी-पत्नीसह किंवा आपल्या अज्ञान मुलांसह संयुक्तपणे किंवा आपल्या पत्नी-पतीसह व अज्ञान मुलांसह किंवा सोबत्यासह संयुक्तपणे भारताच्या कोणत्याही भागात, मग तो भाग राज्यांतर्गत असो किंवा राज्याबाहेर असो रेल्वेने असा प्रवास करता येईल. तथापि, अशा सदस्याने राज्याबाहेर प्रवास केलेले अंतर आणि त्याच्या कुटुंबातील व्यक्तींनी किंवा सोबत्याने राज्यांतर्गत किंवा राज्याबाहेर प्रवास केलेले अंतर हे कोणत्याही वित्तीय वर्षी एकूण तीस हजार किलोमीटरसपेक्षा अधिक होता कामा नये.

स्पष्टीकरण.—प्रवासाच्या अंतरासाठी असलेली तीस हजार किलोमीटरांची कमालमर्यादा नोजण्याच्या प्रयोजनासाठी सदस्याने राज्याबाहेर केलेल्या प्रवासाचे किलोमीटर्स व त्याच्या कुटुंबातील व्यक्तींनी किंवा सोबत्याने त्यांच्या निवासस्थानापासून, मग ते राज्यांतर्गत असो किंवा राज्याबाहेर असो, केलेल्या प्रवासाचे अंतर (किलोमीटर्स) हे वेगवेगळे नोजण्यात येईल.

(२) (अ) या अधिनियमात काहीही अंतर्भूत असले तरी, जर सदस्य एक तर एकट्याने किंवा त्याची पत्नी-पती आणि अज्ञान मुले यांच्यासह किंवा सोबत्यासह संयुक्तपणे राज्यात किंवा राज्याबाहेर भारताच्या कोणत्याही भागात या कलमात तरतूद केल्याप्रमाणे रेल्वेऐवजी, विमानाने प्रवास करील तर त्यास, जणू काही यथास्थिती त्याने किंवा या दोघांनी किंवा त्या सर्वांनी, रेल्वेच्या प्रथम वर्गाने प्रवास केला होता असे समजून, तीस हजार किलोमीटर्सच्या मर्यादेस अधीन राहून, प्रवास भत्त्याची मागणी करण्याचा हक्क असेल अशा बाबतीत, विमानाने केलेल्या प्रवासाचे भाडे आणि रेल्वेच्या प्रथम वर्गाचे प्रवास भाडे यांतील फरकाची रक्कम सदस्याला सोसावी लागेल.

(ब) ज्या बाबतीत उपरोक्तप्रमाणे एखादा सदस्य एकतर एकट्याने किंवा त्याच्या कुटुंबातील व्यक्तीसह किंवा सोबत्यासह संयुक्तपणे हा प्रवास राज्याबाहेर भारतातील कोणत्याही भागात आगबोटीने किंवा मार्गपरिवहनाच्या बसने करील त्या बाबतीत त्याला, प्रवासासाठी असलेल्या तीस हजार किलोमीटर्सच्या कमाल मर्यादेच्या अधीन, राज्याबाहेरील भारताच्या कोणत्याही भागात

प्रवास करण्यासाठी, तेवढ्याच अंतरासाठी रेल्वेच्या प्रथमवर्ग प्रवासाच्या भाड्यापेक्षा आगबोटीच्या प्रवासाचे भाडे किंवा बसचे भाडे कमी असेल तर असे कमी भाडे मागण्याचा हक्क राहिल किंवा जर आगबोटीच्या प्रवासाचे भाडे किंवा बसचे भाडे तेवढ्याच अंतराच्या रेल्वेच्या प्रथमवर्ग प्रवास भाड्यापेक्षा अधिक असेल तर तेवढ्याच अंतराच्या रेल्वेच्या प्रथमवर्ग प्रवास भाड्याची मागणी करण्याचा हक्क राहिल आणि त्याला दोन भाड्यामधून फरक सोसावा लागेल.

(३) या कलमात आणि कलम ५-अ मध्ये ज्या बाबतीत एखाद्या सदस्याला जोडीदारासह संयुक्तपणे (अज्ञान मुलांसह किंवा अज्ञान मुलांशिवाय किंवा सोबत्यासह) प्रवास करण्याची सुविधा देण्यात आली असेल त्या बाबतीत महिला सदस्य असल्यास, तिला प्रवासाच्या या सुविधा, वेळोवेळी तिच्या पतीसह किंवा त्याऐवजी कलम ६, पोट-कलम (२) खालील स्पष्टीकरणात व्याख्या केल्याप्रमाणे, तिच्या कुटुंबातील इतर कोणत्याही व्यक्तींसह संयुक्तपणे घेण्याचा हक्क राहिल.

५अ. मार्गपरिवहन सेवेने मोफत प्रवास.—प्रत्येक सदस्यास एक विनामूल्य अहस्तांतरणीय पास आणि आकार न देता जागा राखून ठेवण्यासाठी एक प्रमाणक पुस्तक पुरविण्यात येईल; त्यामुळे त्यास, एकतर एकट्याने किंवा आपल्या पत्नीसह/पतीसह किंवा सोबत्यासह संयुक्तरित्या त्याबाबत नियमाद्वारे किंवा आदेशाद्वारे विहित करण्यात येतील अशा मार्गपरिवहन सेवेने तसेच महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळ मर्यादित यांनी सोय केलेल्या मार्गपरिवहन सेवेने (महाराष्ट्र राज्याच्या ज्या भागात अशा सेवा चालू असतील अशा कोणत्याही भागात) विहित करण्यात येईल अशा वर्गाने वा अशा शर्तीच्या अधीन केव्हाही प्रवास करण्याचा हक्क असेल.

५ब. सदस्यांनी पद रिक्त केल्यावर त्यांना द्यावयाचा दैनिक भत्ता व प्रवास भत्ता या अधिनियमात काहीही अंतर्भूत असले तरी एखादी व्यक्ती सदस्य असण्याचे बंद झाल्यानंतर अशा व्यक्तीस,—

(अ) ज्या दिवशी ती सदस्य असण्याचे बंद झाले असेल त्या दिवसाच्या लगेच नंतरच्या दिवसासाठी कलम ४ मध्ये तरतूद केलेल्या दराने दैनिक भत्ता, आणि

(ब) परतीच्या प्रवासासाठी, अशा प्रवासासाठी कलम ५ मध्ये तरतूद केलेल्या दराने प्रवास भत्ता मिळण्याचा हक्क असेल आणि नेहमीच हक्क होता असे मानले जाईल.

५क. सदस्यांना दूरध्वनीची सोय.—(१) प्रत्येक सदस्यास, तो सामान्यतः जेथे राहात असेल त्या ठिकाणी किंवा निवासासाठी तो वापरत असेल अशा, राज्यातील इतर कोणत्याही ठिकाणी शासनाच्या खर्चाने, दूरध्वनी बसवून मिळविण्याचा हक्क असेल (दूरध्वनीच्या) प्रारंभिक ठेवी दाखलची तो बसविण्या दाखलची व भाडे खर्चा दाखलची रक्कम राज्य शासनाकडून सोसण्यात येईल.

(२) एखाद्या सदस्याने पोट-कलम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या आपल्या निवासाच्या ठिकाणी स्वखर्चाने दूरध्वनी बसवून घेतला असेल त्या बाबतीत, अशा दूरध्वनीच्या संबंधातील भाडेखर्च शासनाकडून करण्यात येईल.

(३) प्रत्येक सदस्याला, त्या कलमान्वये दूरध्वनीची सोय उपलब्ध करून देण्यात आली आहे किंवा नाही किंवा सदस्याने, स्वतःच्या खर्चाने दूरध्वनी बसवून घेतला आहे किंवा करे ही गोष्ट विचारात न घेता, त्याला दरमहा रुपये ६,००० एवढी रक्कम देण्यात येईल.

६. सुखसोयी.—(१) सदस्यास, भाडे न देता किंवा कलम ८ अन्वये केलेल्या नियमांद्वारे किंवा आदेशांद्वारे विहित करण्यात येईल असे भाडे देऊन व अशा प्रमाणात व अशा शर्तीवर राहण्याची जागा मिळण्याचा आणि विहित करण्यात येतील अशा अन्य सोयी मिळण्याचा हक्क असेल :

परंतु, सदस्यांसाठी असलेल्या कोणत्याही वसतिगृहात सदस्यांच्या निवासाची तरतूद केली असेल त्या बाबतीत, ती तरतूद, भाड्याशिवायची असेल.

(२) कलम ८ अन्वये केलेल्या नियमांच्या किंवा आदेशांच्या अधीन राहून सदस्यास स्वतःसाठी व त्याच्याजवळ रहात असलेल्या व त्याच्यावर अवलंबून असलेल्या त्याच्या कुटुंबातील व्यक्तींसाठी राज्य सरकारकडून चालविण्यात येणाऱ्या रुग्णालयांमध्ये विनामूल्य जागा मिळण्याचा आणि वैद्यकीय मदत व उपचार मिळण्याचा हक्क असेल.

स्पष्टीकरण.—या पोट-कलमाच्या प्रयोजनासाठी " त्याच्या कुटुंबातील व्यक्ती " या शब्दप्रयोगाचा अर्थ, पती, पत्नी, मुलगा, मुलगी, वडील, आई, भाऊ किंवा बहीण असा होतो.

(३) सदस्यास, स्वीय सहायकाच्या सेवा विनामूल्य मिळण्याचा हक्क असेल. या प्रयोजनासाठी, सदस्यास, कलम ८ अन्वये केलेल्या नियमांद्वारे किंवा आदेशांद्वारे विहित करण्यात येईल अशी अहर्ता धारण करणाऱ्या कोणत्याही व्यक्तीची आपला स्वीय सहायक म्हणून नियुक्ती करता येईल, अशाप्रकारे नियुक्त केलेल्या सहायकास, या बाबतीत केलेल्या नियमांस किंवा आदेशांस अधीन राहून दरमहा रुपये ५,००० इतके निश्चित वेतन राज्य शासनाकडून देण्यात येईल.

(४) (अ) विधानसभेवर नियडून आलेल्या सदस्यास, आपल्या मतदारसंघाच्या हद्दीत दौरे करण्याच्या प्रयोजनासाठी, राज्य शासनाने पुरविलेल्या मोटार वाहनाचा, महिन्यामध्ये पंधरा दिवस वापर करण्याचा हक्क असेल. जर अशा सदस्याचा मतदारसंघ ज्यासाठी महानगरपालिकेची रचना करण्यात आलेली असेल अशा शहरात असेल तर, त्यास त्या शहराच्या हद्दीमध्ये ही सुविधा मिळण्याचा हक्क असेल.

(ब) विधानसभेवरील नामानिर्देशित सदस्याला आणि परिषदेच्या कोणत्याही सदस्याला त्याच्या विकल्पानुसार, त्याने निवडलेल्या कोणत्याही विधानसभा मतदारसंघाच्या हद्दीत किंवा सर्वसाधारणपणे तो जिथे राहतो किंवा धंदा करतो त्या तालुक्याच्या हद्दीत दौरे करण्यासाठी राज्य शासनाने पुरविलेल्या मोटारवाहनाचा, महिन्यामध्ये पंधरा दिवस वापर करण्याचा हक्क असेल. ज्या शहरासाठी महानगरपालिकेची रचना करण्यात आली आहे अशा शहरात, असा सदस्य सर्वसाधारणपणे रहात असेल किंवा धंदा करत असेल तर, त्या शहराच्या हद्दीमध्ये त्यास ही सुविधा मिळण्याचा हक्क असेल.

(क) खंड (अ) किंवा (ब) खाली तरतूद केलेल्या मोटार वाहनाचा सदस्य वापर करील त्या बाबतीत, शोफरचा खर्च राज्य शासन सोशील. या बाबतीत केलेल्या नियमांद्वारे किंवा आदेशांद्वारे निश्चित केलेल्या अंतराच्या किंवा प्रमाणाच्या कमाल मर्यादेस अधीन राहून, वाहनास लागणाऱ्या इंधनाचा खर्च राज्य शासन सोशील.

(ड) कोणत्याही महिन्याच्या संपूर्ण कालावधीत दौरे करण्याच्या प्रयोजनासाठी एखाद्या सदस्याने खंड (अ) किंवा (ब) खाली तरतूद केलेल्या मोटार वाहनाचा वापर केला नसेल त्या बाबतीत, त्यास या बाबतीत केलेल्या नियमांद्वारे किंवा आदेशांद्वारे निश्चित करण्यात येईल अशा दराने आणि अशा अंतराच्या कमाल मर्यादेस अधीन राहून त्याने या महिन्यात केलेल्या दौऱ्यासाठी, मेल भत्ता (मायलेज भत्ता) मिळण्याचा हक्क असेल.

(५) प्रत्येक सदस्यास स्टेशनरी व टपाल खर्चापोटी दरमहा रु. ६,००० देण्यात येतील.

६अ. सदस्यांना प्रवासाच्या सोयी — या अधिनियमाच्या इतर उपबंधास बाध येऊ न देता, आपल्या पत्नीसह/पतीसह किंवा सोबत्यासह प्रवास करणाऱ्या प्रत्येक सदस्यास, प्रत्येक अधिवेशनात एकदा, स्वतःच्या नेहमीच्या निवासस्थानापासून अधिवेशनाच्या ठिकाणापर्यंत आणि परतीच्या प्रवासाकरिता आपल्या पत्नीसह/पतीसह किंवा सोबत्यासह रेल्वेच्या पहिल्या वर्गाचे भाडे किंवा यथास्थिती आगबोटीचे भाडे मिळण्याचा हक्क असेल :

परंतु ज्यावेळी एखादा सदस्य आपल्या पत्नी पत्नीसह रेल्वेच्या वातानुकूलित टू-टियरने प्रत्यक्षात प्रवास करील त्यावेळी त्यास, त्याच्या पत्नी-पत्नीसाठी वातानुकूलित टू-टियरच्या एका वेळच्या भाड्याची रक्कम मिळण्याचा हक्क असेल.

६ब. विधानमंडळ सदस्यांसाठी जिमखान्याची सुविधा.—(१) राज्य शासनास आदेशाद्वारे, उक्त आदेशात विनिर्दिष्ट करण्यात येतील अशा अटींना व शर्तींना अधीन राहून राज्य विधानमंडळाच्या सदस्यांना जिमखाना, क्लब हाऊस किंवा मनोरंजन केंद्र इत्यादीसारख्या सुविधा उपलब्ध करून देण्याच्या प्रयोजनार्थ, मुंबई येथील विधान भवनाच्या किंवा आमदार निवासाच्या लगतच्या परिसरात महाराष्ट्र राज्य विधानमंडळाला भूखंडाचे वाटप करता येईल.

स्पष्टीकरण.—या कलमाच्या प्रयोजनार्थ, " राज्य विधानमंडळाचे सदस्य " याचा अर्थ, राज्य विधानमंडळाचे विद्यमान व भूतपूर्व सदस्य असा आहे.

(२) राज्य शासनाने पोट-कलम (१) अन्वये महाराष्ट्र राज्य विधानमंडळाला भूखंडाचे वाटप केल्यानंतर, खाली विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे पदाधिकार्यांचा समावेश असलेली एक व्यवस्थापकीय समिती, अशा वाटपाच्या दिनांकापासून, असा जिमखाना, क्लब हाऊस किंवा, यथास्थिति, मनोरंजन केंद्र, इत्यादींचे व्यवस्थापन, पर्यवेक्षण, चालन व देखभाल करण्याकरिता, घटित करण्यात आली असल्याचे मानण्यात येईल :—

(क) सभापती

(ख) अध्यक्ष

अध्यक्षपदस्थ व्यक्ती, पदसिद्ध.

सह-अध्यक्षपदस्थ व्यक्ती, पदसिद्ध.

(ग) मुख्यमंत्री	सदस्य, पदसिद्ध.
(घ) उप सभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद	सदस्य, पदसिद्ध.
(ङ) उपाध्यक्ष, महाराष्ट्र विधानसभा	सदस्य, पदसिद्ध.
(च) उप मुख्यमंत्री	सदस्य, पदसिद्ध.
(छ) संसदीय कार्यमंत्री	सदस्य, पदसिद्ध.
(ज) विधानसभा व विधानपरिषद यांमधील विरोधी पक्षनेते.	सदस्य, पदसिद्ध.
(झ) संसदीय कार्य राज्यमंत्री	सदस्य, पदसिद्ध.
(ञ) राज्य विधानमंडळातील मान्यताप्राप्त राजकीय पक्षांमधून अध्यक्षपदस्थ व्यक्तीने नामनिर्देशित केलेला प्रत्येकी एक सदस्य.	सदस्य, पदसिद्ध.

(३) अध्यक्षपदस्थ व्यक्ती, सदस्यांमधून एका कोषाध्यक्षाची आणि आवश्यक वाटतील अशा अन्य पदाधिकार्यांची नियुक्ती करील आणि अध्यक्षपदस्थ व्यक्तीने नामनिर्देशित केलेला, महाराष्ट्र विधानसभेचा किंवा महाराष्ट्र विधानपरिषदेचा प्रधान सचिव हा, त्या समितीचा पदसिद्ध कार्यकारी सचिव असेल.

(४) महाराष्ट्र राज्य विधानमंडळाने अशा भूखंडावर उभारलेल्या अशा जिमखान्याच्या क्लब-हाऊसच्या किंवा मनोरंजन केंद्राच्या कामांची उद्दीष्टे, स्वरूप व व्याप्ती इत्यादी आणि असा जिमखाना, क्लब-हाऊस किंवा, यथास्थिति, मनोरंजन केंद्र यांच्या सदस्यांकडून वसूल करावयाचे सदस्यत्व शुल्क, वार्षिक वर्गणी शुल्क किंवा इतर कोणतेही शुल्क किंवा आकार, व्यवस्थापकीय समितीने त्याबाबतीत तयार केलेल्या नियमांद्वारे, विहित केल्याप्रमाणे असतील आणि असे नियम तयार करण्यात आल्यानंतर, शक्य तितक्या लवकर, ते राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहासमोर ठेवण्यात येतील.

(५) व्यवस्थापकीय समितीला, हा अधिनियम व त्याखाली करण्यात आलेले नियम व त्या त्या वेळी अंमलात असलेला इतर कोणताही कायदा यांच्या तरतुदींना अनुसरून, तिचा कारभार चालवण्यासाठी व तिची कार्ये व कर्तव्ये पार पाडण्यासाठी, उपविधी तयार करता येतील.

(६) व्यवस्थापकीय समितीचा कार्यकारी सचिव हा, अध्यक्षपदस्थ व्यक्तीच्या निदेशानुसार समितीच्या बैठकी बोलावण्यासाठी तसेच बैठकीचे कार्यवृत्त तयार करण्यासाठी आणि समिती निदेश देईल अशी इतर कर्तव्ये व कार्ये पार पाडण्यासाठी जबाबदार असेल.

६क. (१) महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, कलम ६ब अन्वये, राज्य शासनाकडून भूखंडाचे वाटप झाल्यानंतर, " जिमखाना निधी," " क्लब निधी " किंवा यथास्थिति,

“ मनोरंजन केंद्र निधी ” या नावाचा एक निधी उभारील. या निधीमध्ये पुढील रकमांचा समावेश असेल :—

(एक) कायद्याद्वारे त्याबाबतीत यथोचितरित्या विनियोजन केल्यानंतर, राज्य शासनाकडून सुरुवातीला पाच कोटी रुपयांपेक्षा कमी नसेल इतके अनुदान देण्यात येईल ;

(दोन) सदस्यत्व शुल्क, देणगी, दाननिधी किंवा भाड्याच्या रूपाने किंवा इतर कोणत्याही साधनाद्वारे सदर संस्थेला प्राप्त झालेली अन्य कोणतीही रक्कम ;

(२) जिमखाना, क्लब किंवा यथास्थिति, मनोरंजन केंद्र भारतीय स्टेट बँक किंवा अन्य कोणत्याही राष्ट्रीयीकृत बँकेत चालू आणि बचत ठेव खाते ठेवील.

(३) असे खाते, व्यवस्थापकीय समिती, प्राधिकृत करील अशा पदाधिकऱ्यांकडून चालविण्यात येईल.

(४) व्यवस्थापकीय समिती, प्रत्येक वित्तीय वर्षाच्या समाप्तीच्या तीन महिन्यांच्या आत, त्यांचे वार्षिक अहवाल, राज्य विधानमंडळाच्या दोन्ही सभागृहांपुढे ठेवील.”

७. मंत्री, राज्यमंत्री, उप मंत्री, अध्यक्ष, सभापती, विरोधी पक्षनेता किंवा वेतनी संसद सचिव यांना या अधिनियमान्वये वेतन आणि भत्ते मिळण्याचा हक्क असणार नाही.—या अधिनियमात काहीही अंतर्भूत असले तरी, मंत्री, राज्यमंत्री किंवा उपमंत्री, पक्ष सभापती, विरोधी पक्षनेता किंवा संसद सचिव हा विधानसभेचा किंवा विधानपरिषदेचा सदस्य आहे या कारणामुळे मंत्र्यास, राज्यमंत्र्यास, उपमंत्र्यास, अध्यक्षस, सभापतीस, विरोधी पक्षनेत्यास किंवा वेतनी संसद सचिवास या अधिनियमान्वये कोणतेही वेतन, भत्ते किंवा राहण्याची जागा मिळण्याचा हक्क असणार नाही.

८. नियम किंवा आदेश करण्याची शक्ती.—(१) (अ) या कलमान्वये नियम किंवा आदेश करण्याच्या प्रयोजनासाठी राज्य विधानमंडळाच्या दोन्ही सभागृहांची एक संयुक्त समिती प्रस्थापित करण्यात येईल आणि तीत सभापतीने नामनिर्देशित केलेले विधानपरिषदेतील पाच सदस्य आणि अध्यक्षांने नामनिर्देशित केलेले विधानसभेतील दहा सदस्य असतील आणि वित्त मंत्री हा तिचा पदसिद्ध सदस्य व समिती प्रमुख असेल.

(ब) खंड (अ) अन्वये प्रस्थापित करण्यात आलेल्या संयुक्त समितीस तिची कार्यपद्धती विनियमित करण्याची शक्ती असेल.

(क) वित्त मंत्र्यांव्यतिरिक्त संयुक्त समितीचा सदस्य हा त्याच्या नामनिर्देशनाच्या तारखेपासून एक वर्षासाठी असा सदस्य म्हणून पद धारण करील आणि संयुक्त समितीतील कोणतीही नैमित्तिक जागा यथास्थिती, सभापती किंवा अध्यक्ष नामनिर्देशनाने भरील.

(ड) खंड (अ) अन्वये प्रस्थापित केलेल्या संयुक्त समितीस राज्य सरकारशी विचारविनिमय करून या अधिनियमाची प्रयोजने पार पाडण्यासाठी नियम किंवा आदेश करता येतील.

(ई) खंड (ड) अन्वये करण्यात आलेले कोणतेही नियम किंवा आदेश सभापतींकडून व अध्यक्षंकडून ते मान्य करण्यात येईपर्यंत आणि शासकीय राजपत्रात प्रसिद्ध करण्यात येईपर्यंत अंमलात येणार नाहीत; आणि नियमांची किंवा आदेशांची अशी प्रसिद्धी ही, ते यथोचितरित्या करण्यात आले असल्याचे निर्णायक प्रमाण असेल.

(२) या कलमान्वये कोणताही नियम किंवा आदेश १ नोव्हेंबर १९५६ च्या आधीची नसेल अशा कोणत्याही तारखेपासून भूतलक्षी प्रभावासहीत करता येईल.

(३) या कलमान्वये केलेले नियम किंवा आदेश या अधिनियमात अधिनियमित करण्यात आले असल्याप्रमाणे परिणामक्षम असतील.

९. **निरसन.**—मुंबई विधानमंडळ सदस्यांचे वेतन व भत्ते अधिनियम, १९३७, मुंबई विधानमंडळ सदस्यांचा दैनिक भत्ता अधिनियम, १९५० व मुंबई विधानमंडळ सदस्यांचा प्रवास भत्ता अधिनियम, १९५० (ज्याचा या कलमात उक्त अधिनियम असा उल्लेख करण्यात आला आहे) आणि जे प्रदेश १ नोव्हेंबर १९५६ नंतर नवीन मुंबई राज्याचा भाग बनले असतील अशा कोणत्याही प्रदेशात किंवा प्रदेशांच्या संबंधात त्या तारखेच्या निकटपूर्वी अंमलात असेल असा, या अधिनियमातील उपबंधाच्या तत्सम असलेला कोणताही विधी निरसित समजण्यात येईल :

परंतु, अशा रीतीने निरसन करण्यात आले असले तरी, उक्त अधिनियमान्वये केलेले कोणतेही नियम किंवा आदेश, या अधिनियमाच्या उपबंधांशी विसंगत नसतील तितपत, या अधिनियमान्वये केलेल्या कोणत्याही नियमांद्वारे किंवा आदेशांद्वारे त्यांचे अतिक्रमण करण्यात येईपर्यंत, अंमलात रहातील आणि ते या अधिनियमांच्या उपबंधान्वये करण्यात आले आहेत, असे मानले जाईल.